

vrijeschool lerarenweek

2024

Richting geven aan de wil

-dialoog van ideaal naar vorm-

Van zondagmiddag 28 juli tot en met vrijdagmiddag 2 augustus

Locatie tijdens de cursus 2024

Stichtse Vrije School, Socrateslaan 24, 3707 GL Zeist

vrijeschool lerarenweek

vrijeschool lerarenweek 2024

*www.vrijeschoollerarenweek.nl
info@vrijeschoollerarenweek.nl*

*Locatie tijdens de cursus 2024
Stichtse Vrije School, Socrateslaan 24, 3707 GL Zeist*

INHOUD:

Inleiding	4
Thema	6
Stroomschema groepskeuze	9
Jaarklassen	10
Vaklessen	30
Praktische info	50
Aanmelding	51
Rooster	52
Meenemen materiaal	55

Inleiding folder

Midden in de zomer komt, in het midden van het land, ieder jaar weer een grote groep mensen bij elkaar. Er wordt geleerd, gestudeerd, gezongen, praktisch en kunstzinnig gewerkt. Er gaan vuurtjes branden: van enthousiasme van binnen en van hout voor de tent op naburige campings.

Ook dit jaar organiseren wij deze vrijeschool lerarenweek. De jaarlijkse nascholingscursus is een post-hbo opleiding en vindt dit jaar plaats van zondagmiddag 28 juli t/m vrijdagmiddag 2 augustus te Zeist.

Voor wie is deze cursus?

Deze cursus is voor alle leerkrachten die zich op welke manier dan ook willen voorbereiden op het nieuwe schooljaar binnen de vrijeschool. Ofwel als startend leerkracht of als beginner binnen de vrijeschool, om kennis en praktische ideeën op te doen met betrekking tot de inhoud van het leerplan van zijn of haar klas komend schooljaar, maar ook als ervaren leerkracht, om menskundige inspiratie op te doen en van daaruit het bekende vanuit hernieuwd enthousiasme en inspiratie vorm te geven.

Ben je:

- . kleuterleidster, klassenleerkracht, vakleerkracht, Invalleerkracht,
- . (vak-)leerkracht klas 7 of 8,
- . student in het laatste jaar van de vrijeschool pabo,
- . leerkracht uit het regulier onderwijs die komend schooljaar de overstap maakt naar een vrijeschool,
- . schoolleider, intern begeleider, leraarondersteuner of onderwijsassistent,

Voel je dan van harte welkom om mee te doen aan deze cursus.

Wat we aanbieden

Als deelnemer kun je een keuze maken uit de volgende onderdelen:

In de ochtend:

- . kleuteronderwijs,
- . een van de jaarklassen van de onderbouw: de klassen 1 t/m 6,
- . een van de jaarklassen van de bovenbouw: de klassen 7 en 8,
- . een overzicht van het leerplan klas 1 t/m 6,
- . verdiepingscursus,
- . kinderen met een hulpvraag,

In de middag:

- . 2 kunstvakken.

Daar tussendoor is er voor alle cursisten dagelijks een dagopmaat en koorzang en over de hele week genomen 2 korte euritmielessen. Naast het cursusaanbod overdag vinden er 's avonds lezingen plaats waarbij het inhoudelijk thema van deze week meer kleur en verdieping krijgt. De lezingen worden verzorgd door docenten en gastsprekers en willen bijdragen op het gebied van kennisoverdracht en inspiratie.

Wat verwachten we van de cursisten?

We verwachten hoofdzakelijk twee dingen: dat je zin hebt om geïnspireerd te raken en dat je er zoveel mogelijk bent. Er geldt een 80% aanwezigheid voor het behalen van het certificaat van de nascholingscursus. Omdat het niet voor iedereen haalbaar is om de avonden aanwezig te zijn, bieden we de lezingen dit jaar ook digitaal aan, zodat je deze ook vanuit je thuis- of logeeradres kunt volgen.

Wie zijn wij?

De vrijeschool lerarenweek wordt georganiseerd door de Stichting nascholing vrijeschoolpedagogie. Voor het realiseren van de vrijeschool lerarenweek werkt het bestuur van de stichting nauw samen met de daartoe in het leven geroepen kerngroep vrijeschool lerarenweek. Op onze website www.vrijeschoollerarenweek.nl is de actuele informatie over de cursusweek te vinden.

De kerngroep bestaat uit:

Tonnie Brounts, Annemiek Geertsma, Fionna Hage, Paul van Meurs, Berpke van Oers en Sanne Riemers

Richting geven aan de wil

-dialogoog van ideaal naar vorm-

Veel lerarenteams en oudergroepen bevragen op dit moment de tradities van de vrijeschool. Reden hiervoor is de wens om de vrijeschool meer te laten aansluiten bij de huidige tijd; ook vrijescholen proberen antwoorden te vinden op hedendaagse vraagstukken. Dit doen we omdat we de vrijeschool een goede voorbereiding willen laten zijn op het toekomstige leven van de kinderen.

Je kunt het zien als een oproep om bij de essentie van de vrijeschool aan te sluiten. Een zoektocht om gezamenlijk nieuwe vormen te vinden of tradities nieuw leven in te blazen. Om bij de essentie te komen is de dialoog nodig: met elkaar en met de maatschappij waarin we leven. Het is een vraag die je zowel aan jezelf kunt stellen, als aan de buitenwereld. Zolang we onze idealen helder proberen te krijgen is het nog relatief gemakkelijk om de neuzen dezelfde kant op te krijgen. Problematischer wordt het, als er afspraken gemaakt moeten worden over hoe we onze idealen vormgeven. Daar botsen we nogal eens tegen de weerstand die ontstaat als we overstappen van verandering wénsen naar verandering daadwerkelijk realiseren.

De weerstand die we daarbij tegenkomen is inherent aan elk leerproces. Voor de kinderen in onze scholen is dat dagelijkse realiteit. De een gaat soepel door dit proces heen, de ander botst en schuurt zich om verder te komen. Wat we alle kinderen toewensen, is dat ze later als volwassenen genoeg bij zichzelf zijn gekomen. Dat ze zichzelf zo kennen dat ze met de weerstanden die ze in hun biografie, in hun tijd tegenkomen, om kunnen gaan. Dat ze geleerd hebben om door te zetten en dat ze hun doel vast kunnen houden. Dat ze de mogelijkheden zien om van wensen naar willen, d.w.z. naar doen en waarmaken te kunnen gaan.

Wat kunnen we in de school doen om hen te helpen in de ontwikkeling daar naartoe? Dat roept de vraag op naar het geheim van de ontwikkeling van de wil. Hoe leer je de wil richting geven? Hoe leer je die richting geven vanuit je idealen? Hoe ziet het onderwijs eruit dat dit zal bevorderen?

De wil, het handelen, is altijd toekomstgericht. Alles wat we doen is kiem voor de volgende stappen die we kunnen zetten. Wat ontwikkeld is in 100 jaar vrijeschool, is de kiem waarmee we de volgende tijd ingaan. Zoals we nu zien gebeuren is het aan de tijd om deze kiemen te verinnerlijken en te bevragen, om van daaruit weer nieuwe impulsen op te doen voor de toekomst. De dialoog helpt ons om vanuit het ideaal de passende vormen te vinden. De weerstand die we daarbij ervaren, laat zien dat het om een leerproces gaat waarbij we de wil leren richten.

*Tonnie Brounts,
namens de kerngroep van de vrijeschool lerarenweek*

Euritmie

Met euritmie worden algemene ritmes en processen van groei en ontwikkeling in beweging omgezet. Dit wordt gedaan in verbinding met taal en muziek, twee oer-menselijke manieren om je uit te drukken en contact te maken. Tijdens de opmaten van de lerarenweek zal iedere dag ook euritmie te zien zijn. Niet zo zeer in de vorm zoals ze gedaan wordt met de leerlingen, maar als artistieke, uitvoerende interpretatie van een muziekstuk of gedicht.

In de jaargroepen zal gedurende de week 2 keer een half uur euritmie aangeboden worden, exemplarisch voor hoe er met de kinderen in de betreffende jaargroep gewerkt kan worden, zodat je als docent kort inzicht krijgt in het hoe en waarom van dit specifieke vak binnen de vrijeschool.

Tonnie Brounts, Berpke van Oers

Jaarklassen

De jaarklas is erop gericht, dat de docent zich pedagogisch en didactisch kan voorbereiden op het komende schooljaar en/of de klas, waarvoor hij/zij het komende jaar verantwoordelijk is. Euritmie is geïntegreerd in de jaarklas. In de jaarklassen zal worden gewerkt aan de achtergronden en de inhoud van het leerplan, van waaruit u gaat lesgeven. De didactiek, behorend bij de jaarklas die u kiest, zal praktisch worden uitgewerkt. De jaarklascursus bestaat dagelijks uit twee blokken. In de middag zijn er twee kunstblokken. Elke deelnemer volgt twee kunstvakken naar keuze (dit geldt niet voor de verdiepingscursus en de groep: Kind met een hulpvraag. Zij maken een keuze voor het tweede kunstblok.)

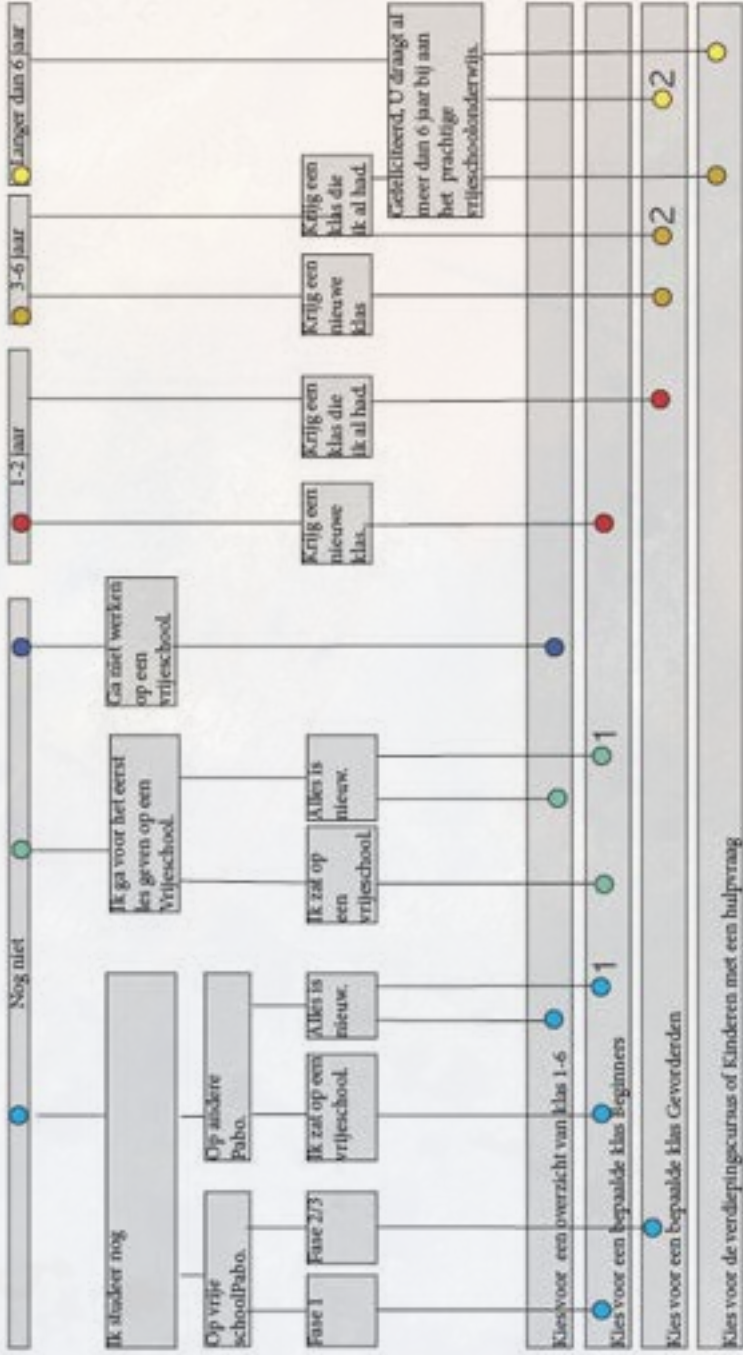
Beginners of gevorderden

Voor deelnemers van klas 1 t/m 5 bestaat er de mogelijkheid om een beginners- of gevorderdengroep te kiezen. Het volgende overzicht kan u helpen de juiste keuze te maken.

Hoe lang bent u al verbonden met een vrijeschool?

Kies voor de verdieptingscursus of Kinderen met een hulpvraag

1. Als U zich wil voorbereiden op een specifieke klas   2. Als U behoefte heeft aan een opfriscursus

Jaarklassen:

- Kleuters beginners Anne Jetten
- Kleuters beginners Hanneke v.d. Velden
- Kleuters gevorderden Loïs Eijgenraam

- Klas 1a beginners Ageeth Vreeman
- Klas 1b gevorderden Gea Weeren
- Klas 2a beginners Annemiek Wiedenhof
- Klas 2b gevorderden Annechien Wijnbergh
- Klas 3a beginners Martine van den Ouwelant,
- Klas 3b gevorderden Peter Giesen
- Klas 4a beginners Aline van Willigen
- Klas 4b gevorderden Jasper Postema
- Klas 5a beginners Chris Cornelisse
- Klas 5b gevorderden Frans Schobbe
- Klas 6 Lisette Stoop
- Klas 7 Julian Nelissen
- Klas 8 Karin Krijger
- Klas 1 t/m 6 Renske Kessler
- Verdiepingscursus Paul van Meurs
Tonnie Brounts

- De (hulp)vraag van een kind Lilian Schrijvers
Thea Giesen

- Voor alle groepen:
  - Koorzang Matthijs Overmars
  - Euritmie in de jaarklassen Tonnie Brounts
Berpke van Oers
  - Euritmie verdiepingscursus Tonnie Brounts

Kleuters beginners

'Kinderen die leven binnen een omgeving, waar liefde en warmte is en waar goede voorbeelden zijn om na te bootsen, bevinden zich in hun element'

Rudolf Steiner

Het jonge kind kan zijn volle mogelijkheden tot ontwikkeling laten komen binnen een omgeving, waarin het ontspannen mag spelen, zijn fantasie de vrije ruimte mag geven, zich geliefd en omhuld voelt en gericht begeleid wordt op zijn/haar levenspad. Wat heeft de vrijeschoolkleuterleerkracht te verzorgen aan groei en ontwikkelkracht? Welke basisbeginselen van de antroposofie en ten aanzien van de leeftijdsfase van het jonge kind behoren in de rugzak van de pedagoog? Welke tools zet je in? We gaan terug naar de basis, om aan het eind van deze week vol vertrouwen, inzicht en vaardigheden het werkveld (weer) in te stappen. We behandelen onderwerpen als de onderste 4 zintuigen, de nabootsingskracht, de verantwoording ten opzichte van onderwijsdoelen, het gedifferentieerde aanbod in de klas, het spelend leren en wat al niet meer. Gedurende de ochtend gaan we ademend werken door de theorie te verbinden met de praktijk; we gaan dus spelen: handgebarenspele, tafelspele, ochtendspelen, zintuigspelen en kringspele. We zullen werken met spelen ter inspiratie, maar stappen ook in het eigen ontwerpproces van nieuwe spelen.

Anne Jetten, voormalig kleuterleerkracht Vrijeschool Utrecht, docent kleuterpedagogiek op de Vrijeschool Pabo van Hogeschool Leiden, coach van (startende) leerkrachten

Kleuters beginners

'De kleuter als willend wezen'

Voor het jonge kind is een gevoel van geliefd zijn, vertrouwen en geborgenheid essentieel. Het zijn voorwaarden om te kunnen groeien en zich te kunnen ontwikkelen. Vanuit de nabootsingskrachten, die het kind op deze leeftijd met zich meebrengt, kunnen we het kind helpen en stimuleren in deze ontwikkeling, zodat het eigen lichaam een thuis wordt en de wereld vanuit fantasie en beleving verkend kan worden.

Hoe kunnen we ons onderwijs in de kleuterklas zo inrichten, dat het de kinderen dient?

We gaan in deze week samen aan de slag met onderwerpen als: ritme en regelmaat, een ademende indeling van de ochtend, het vrije spel, sprookjes, tafelspelen en het uitvoeren en maken van ochtendspelen, kringspelen, liedjes en handgebarenspele. Tevens zullen we ons verdiepen in de antroposofie, die hieraan ten grondslag ligt.

We sluiten af met een goed gevulde rugzak, om vol vertrouwen en inspiratie dit prachtige onderwijs vorm te gaan geven.

Hanneke van der Velden

Kleuterleerkracht vrijeschool Tiliander, Tilburg

Verdiepingsgroep kleuterpedagogen

'Onze toekomst komt binnen en rijpt in ons lang voordat ze geschiedt'

Rainer Maria Rilke

'Worden, wie je worden wil!' Iedere kleuter is met een groots verlangen naar de aarde afgedaald. Het wil iets! Wat de kleuter, andere kinderen, jij of de ouders willen, stemt niet altijd met elkaar overeen. Een gezonde/ gezondmakende dialoog ontstaat daar, waar we het entelechie-denken met elkaar beoefenen. Door dit oefenen zijn we meer in staat om de wil van de kleuter op te voeden. Gedurende de week staat iedere dag een ander thema centraal, tot hoe we een gevoel voor de entelechie kunnen ontwikkelen, waarmee de wil ontwikkeld kan worden. We werken aan: de opvoeders van de wil, de beeldtaal in sprookjes/ochtendspelen/ jaarfeesten, spel, kunstzinnig/huishoudelijk/ambachtelijk bezig zijn, dit alles aansluitend bij de tijd waarin we nu leven en werken. Ook staan we er bij stil bij hoe we onze eigen wil (meer) richting kunnen geven.

Loïs Eijgenraam,

Zelfstandige en o.a. werkzaam als onderwijsadviseur jonge kind en kleuters voor BVS-schooladvies, trainer, coach, spreker en auteur

Klas 1 beginners

'Wijs het kind in de eerste klas op het toekomstige, wek verwachting; dat is voedsel voor de ziel, en daarmee voor de wil'

De kinderen stappen straks vanuit de kleuterklas de eerste klas binnen en zullen door jou meegenomen worden in een nieuwe wereld, een wereld, waarin zij zich kunnen gaan verbinden met en ontwikkelen aan de les- en ontwikkelingsstof.

We gaan in op wat een 6/7 jarig kind van ons vraagt en wat het nodig heeft. We zullen inhoudelijk en praktisch het leerplan verkennen: het leren lezen, schrijven en rekenen, maar ook de heemkunde en het vormtekenen, schilderen, handwerken en zingen.

Je krijgt gedurende deze week achtergronden en allerlei ideeën en handvatten om, als beginnende leerkracht in het vrijeschoolonderwijs of in de eerste klas, je lessen vorm te kunnen geven, zodat je met vertrouwen aan het nieuwe schooljaarkan beginnen.

Ageeth Vreeman, vrijeschoolleerkracht en sinds januari 2024 werkzaam voor BVS-schooladvies

Klas 1 gevorderden

'In het eerste gesprek met de kinderen in de eerste klas komt sterk de wens om te leren naar voren'

De wil om te leren is aanwezig maar het leerproces vraagt ook om volharding en motivatie. Hoe kunnen we de kinderen in de eerste klas zo begeleiden, dat deze wil om te leren ook echt ingezet wordt om tot handelingen en inzet te komen?

Het leren en verbinden met de lesstof is een hele nieuwe weg. Alles wat op de kinderen toekomt is nieuw. In dit proces zijn de leervoorwaarden belangrijk, om via het handelen (de wil) tot leren te komen. En daarnaast het leren lezen, schrijven, het rekenen, heemkunde, tekenen en schilderen vanuit een opdracht en ga zo maar door. Daarmee wordt de basis, het fundament gelegd voor de volgende jaren; een goede gewoontevorming, een goed gevoel voor autoriteit, het met elkaar omgaan in de klas. Het streven in deze week is om via informatie, achtergrond, verdieping, en middels ideeën en materialen een overzicht te geven. Daarnaast staat centraal wat het kind in deze tijd van ons vraagt. Wat kunnen we op kunstzinnig en pedagogisch gebied bieden om de kinderen verder op weg te helpen?

Gea Weeren

Vrijeschool leerkracht, schoolpsycholoog Orthopedagogische Praktijk Grip en auteur

Klas 2 beginners

Wij luisteren naar Francesco's heilig woord:

'Leef eenvoudig, houd niet op met liefde geven, dat is naar het goede streven'

Een tweede klasser is nog met een dunne draad verbonden met de 'paradijselijke onschuld.' Tevens ontwikkelt zich een binnenwereld, waarin het kind zich thuis gaat voelen. In deze fase worden eigenaardigheden steeds duidelijker waarneembaar; de temperamenten worden zichtbaar. De fabels en heiligenlegenden geven een indicatie voor de zich ontwikkelende karaktereigenschappen. Bij het kind worden bewondering en eerbiedskrachten gewekt, de wil wordt aangesproken.

Tijdens deze week zullen we met elkaar in gesprek gaan over de ontwikkelingsfase van de tweede klasser. Van daaruit werken we aan een overzicht van wat er in de tweede klas qua leerstof aan de orde komt tijdens de periodes en de vaklessen. Inspiratie, informatie, ideeën en vertrouwen: met elkaar zullen we hiernaar streven, op weg naar een vreugdevol nieuw schooljaar!

Annemieke Wiedenhof, leerkracht vrijeschool Tiliander, Tilburg

Klas 2 gevorderden

'De spiegel is de ander'

De tweede klas is de klas van de dialogen, van vraag en antwoord, van doen en, oh ja, denken, van fabels en heiligen, van de complementaire kleuren en van lezen en schrijven en de tafels van vermenigvuldiging. Van oefenen en oefenen, van herhalen en weer dooroefenen, van grote verschillen en sprongen in het automatiseren. Enthousiasme, herhaling, beweging zijn helpers van de wil, de leerkracht is het voorbeeld.

In deze gevorderdengroep zijn leerkrachten welkom, die al een keer eerder de tweede klas hebben begeleid. We maken studie van onze eigen innerlijke motivatie en drijfveren, om daarmee meer grip te krijgen op de samenhang tussen motivatie, herhaling en beheersing.

We inspireren elkaar bij de voorbereiding van dit schooljaar. We oefenen in het versterken van onze eigen wil.

Deelnemers zijn zoveel mogelijk zelf aan het werk: we voeren gesprekken, gebruiken verschillende werkvormen, beleven de kunstzinnige vakken zelf en studeren met elkaar.

De inhoud van de tweede klasstof wordt bekend verondersteld, al frissen we dat natuurlijk wel samen op.

Annechien Wijnbergh, onderwijsadviseur bij BVS-schooladvies, werkzaam in verschillende vrijescholen

Klas 3 beginners

'Handen uit de mouwen in de derde klas! Wat kunnen ze zelf al (leren) maken?'

De derde klassers ontdekken, elk op hun eigen wijze, steeds meer over de wereld en hun eigen plek binnen het grote geheel, sommigen al vrij bewust, anderen nog drijvend op de stroom van de klas. Als beeld vertellen we de verhalen uit het Oude Testament, waarin o.a. het thema 'een woonplaats vinden' op vele manieren aan bod komt; nooit staat het Volk er alleen voor. Van de leerkracht vraagt dat een stevige begeleiding: de kinderen nieuwsgierig op onderzoek te laten gaan door bijv. de oude ambachten en er tegelijk voor te waken, zichzelf en elkaar niet te verliezen. Tussendoor zijn ze ook hard aan het werk om zich de leer- en ontwikkelstof eigen te maken. We zullen deze week het leerplan van de derde klas inhoudelijk doornemen en kijken naar het waarom ervan, aangevuld met (praktische) voorbeelden. Het doel is, dat jullie met een stevige inhoudelijke basis en met enthousiasme en vertrouwen aan dit schooljaar kunnen beginnen.

Martine van den Ouwelant, leerkracht Vrije School de Vijfster Apeldoorn

Klas 3 gevorderden

In klas 3 hebben we als leidraad het Oude Testament, zeer beeldend beschreven door Jacob Streit.

De derde klasser maakt een metamorfose in het zielenleven door, doordat tussen het 9e en 10e levensjaar de tweede ik-inslag plaatsvindt in het gevoelsgebied. Ook is er een nieuwe stap in de ontwikkeling van het denken, het praktische denken: hoe zit de wereld in elkaar en hoe werken de dingen? Door hier middels de diverse periodes op in te gaan de inhoud te beleven en vooral in het praktische leven toe te passen, helpen we de richting van de wil te ontwikkelen!

Tijdens deze week zullen we alle periodes doornemen vanuit deze ontwikkelingsvraag. Ook gaan we op zoek naar nieuwe vondsten en periodes voor deze leeftijdsfase.

De menskunde zal in deze groep een centraal uitgangspunt vormen en uitvoerig aan bod komen. Het wordt een week vol praktische en inhoudelijke informatie, uitwisseling en bovenal inspiratie, om met enthousiasme en vertrouwen dit bijzondere jaar tegemoet te treden.

Peter Giesen, ex leerkracht Rudolf Steiner Educare Venlo, docent Atelier voor Ouders en Opvoeders, begeleider diverse leraren scholen in Nepal, coördinator/docent BVO Pallas Academie, gastdocent HAN minor vrijeschoolpedagogie.

Klas 4 beginners

'Uit vele richtingen zijn wij gekomen'

Een vierde klasser heeft vele vragen. Het 'ik' begint zich te roeren. Een spannende tijd. De leerlingen beginnen het verschil tussen binnen- en buitenwereld te voelen. Begrippen komen binnen als je een beroep doet op gevoel en wil. Kunnen we vlammend enthousiasme aanwakkeren om ze écht te interesseren en we een basis, als bron voor levenslang leren, mee te geven?

Nieuwsgierig en vol verwondering zullen zij luisteren naar verhalen over goden en reuzen: 'In oertijd was het dat Ymir leefde.'

Ze staan te popelen om steeds meer in canon te mogen zingen: de eenheid van het lied wordt verdeeld in meerstemmigheid. Ze merken zelf dat hun verhouding tot de wereld anders is geworden. Perioden breuken, aardrijkskunde, mens en dierkunde gaan hen daarbij ondersteunen: nieuwe rijkdom alom!

We zullen deze week zorgen voor overzicht, indeling, diverse werkvormen delen en vooral zélf ervaren: tools en handreikingen om in het nieuwe schooljaar zélf mee aan de slag te gaan, met een 'goed' gevulde rugzak. Mócht je een fluit hebben, neem 'm mee.

Aline van Willigen, leerkracht vrijeschool De Vuurvogel te Ede

Klas 4 gevorderden

'In het midden der ruimte was, bij aanvang van de tijd, een grote afgrond, genoemd Ginnungagap, welke diepte geen oog kon peilen, daar zij in voortdurende schemering was gehuld'

In de Edda gaat de lichtglanzende wereld verloren. Verhalen klinken van helden en goden, die strijdend ten onder gaan. Eigen krachten worden gemeten met die van reuzen, dwergen, draken en wolven. Het kind in de vierde klas kan gevoelens van angst en onzekerheid sterk beleven. Het bewustzijn voor de buitenwereld wordt groter. De vierde klasser kijkt met meer afstand en daar ontstaat ruimte voor het voelen. Dat is mooi maar ook lastig en spannend. Steiner sprak over 'de overgangperiode des levens' en gaf ons het beeld van een rivier die verzandt, die op een andere plek weer opduikt om verder te stromen. Wat is het eigenlijk, dat verzandt? En welke vraag stelt het kind van deze tijd aan ons als opvoeders?

Tijdens deze week zullen we ons verdiepen in de relatie tussen de menskundige achtergronden en de aanknopingspunten in het leerplan. We duiken in de verhalen, zullen veel muziek maken, kunstzinnig werken en bereiden ons ook praktisch voor op al het moois, waar we in de vierde klas mee werken.

Jasper Postema, leerkracht vrijeschool Kairos

Klas 5a beginners

'Wanneer doe je wat in relatie tot het doel: evenwicht brengen?'

Vrije opvoedkunst berust op de idee, de ontwikkeling van kinderen te stimuleren met behulp van de rijke leerplanaanwijzingen. Het leerplan biedt suggesties, handvatten, kaders en vondsten om mee aan het werk te gaan. We zullen ons verdiepen in de kern van waar we in de vijfde klas aan willen werken en wat we willen behandelen.

Vervolgens gaan we samen onderzoeken welke keuzes we willen maken bij de invulling van de lessen, om het middengebied van de vijfde klasser te voeden. Om vrij te kunnen handelen is het belangrijk het materiaal goed te kennen. De oriëntatie daarop wordt dan ook het doel van deze groep. Ook zullen we kijken hoe we de vaklessen kunnen meenemen, om er een rijk en samenhangend programma van te maken. Aan de hand daarvan kunnen de kinderen zich breed ontwikkelen, de wereld ontmoeten en de grotere verbanden leren zien. We kijken tijdens de cursus naar de lesvoorbereidingen, de planning van de lessen en de terugblik op ons werk, waardoor we tot vondsten en nieuwe inzichten kunnen komen.

Chris Cornelisse, schoolleider De Vuurvogel Driebergen

Klas 5 voor gevorderden

'Het curriculum gaat niet over inhoud die verworven moet worden, maar over manieren om de wereld te ontmoeten'

In de vijfde klas is het perspectief veranderd: het is niet meer met je voeten op de grond en in contact met de omgeving, maar vanuit een hoger standpunt met een zicht op ruimte en tijd. De horizon beperkt zich niet meer tot de ruimte, maar breidt zich uit tot een tijd perspectief. Dat biedt ons de mogelijkheid om wereldgericht onderwijs te geven.

Wereldgericht onderwijs gaat niet alleen om het begeleiden van de ontwikkeling van kinderen, maar om het ontsteken van een innerlijk vuur. Het gaat om persoonsvorming (subjectificatie) en dat is een taak, die alleen via het leren, in de ontmoeting met de wereld kan plaatsvinden met als doel, iemand te zijn.

We brengen het ik van de leerling in het spel door een deur naar de wereld open te zetten en hem te verleiden, daar in te stappen. We geven het kind de school als vrijplaats om de wereld te ontmoeten en te werken aan de vraag, wat het betekent om een ik te zijn in de wereld. Daarin geven we het kind de kans om de wilsonwikkeling in de ontmoeting met de wereld te realiseren.

Frans Schobbe is vrijeschoolleerkracht met veertig jaar ervaring, zelfstandig onderzoekster, auteur, coach, trainer en oprichter van de Vavoo (Vrije academie voor ouders en opvoeders)

Klas 6

'Nil volentibus arduum'

'Niets is onmogelijk voor hen die willen'

Levendig en vol ideeën, of sloom en uitgeblust; een zesde klasser kan, zo lijkt het wel, echt goed uit het lood zijn: veel woorden soms, weinig daden. Hoe kunnen we het vuur ontsteken, zodat een zesde klasser een eigen innerlijke drijfveer kan vinden? Hoe helpen we de kinderen om echt zesde klasser te kunnen zijn en stappen te nemen in zelfstandig denken, voelen en willen/handelen?

Hoe helpen we de kinderen op weg naar de middelbare school?

Lukt het ons als leerkracht om de kinderen een kompas voor de toekomst te geven, met een open vizier te strijden en vol vreugde een nieuwe ontmoeting aan te gaan?

Gelukkig biedt de lesstof van de zesde klas de kinderen velerlei handvatten om de eigen weg te vinden en verder te ontwikkelen. Tijdens deze week zullen we zowel praktijk als theorie van de les- en ontwikkelingsstof dagelijks beleven, doen en onderzoeken.

We gaan ons laven aan het goud van de vertelstof, de rijkdom van de periodes en de kracht van de 'eigen wijs', die richting voor de toekomst kan duiden voor leerkracht en kind.

Lisette Stoop, onderwijsadviseur bij BVS-schooladvies

Klas 7

'Werken vanuit je idealen in klas 7'

De zevende klasser start op de bovenbouw, een nieuwe wereld waarin nieuwe eisen worden gesteld. Samen gaan we deze nieuwe wereld ontdekken:

- . Wat is het gezonde ritme van een zevende klasser?
- . Hoe kunnen we de zevende klasser de schoonheid van de wereld laten ervaren, en zo een warme basis scheppen voor de nacht?
- . Hoe vind je de juiste vorm, waardoor een zevende klasser gevoed wordt, maar niet overbelast raakt?

We gaan praktisch aan de slag. We maken ons eigen periodeschrift, we zingen, reciteren, spelen spellen en gaan in gesprek. Alles staat in het teken van de voorbereiding op een warme start in het nieuwe jaar, of je nu voor de eerste of de zeventiende keer in een zevende klas start.

Julian Nelissen, schoolleider Kairos Tienercollege Amsterdam

Klas 8

'De achtste klasser is op zoek naar het evenwicht tussen afstand nemen en betrokken blijven'

De leerlingen uit klas 8 zijn op weg naar zelfbewustzijn en willen op eigen benen staan. Hun onbevangenheid neemt in rap tempo af. Er ontstaat een kennishonger, waarbij het 'hoe' minder belangrijk lijkt dan het 'waarom'. Een steeds grotere interesse in de wereld wordt merkbaar; feiten worden gewaardeerd. De wil om te leren is toekomstgericht. Het enthousiasme van de leerkracht laat de wil van de kinderen ontvlammen!

Vervolgens komt hun eigen oordeelsvermogen om de hoek kijken, en die meningen zijn niet altijd even genuanceerd. De leerkracht wordt gewogen op zijn mens-zijn, op zijn echtheid. Hoe loop je als leerkracht met deze prepubers mee op hun weg en kun je hen begeleiden op hun zoektocht? Deze week duiken we de pedagogiek in, maar bekijken ook de praktijk van alle dag; samen in gesprek, samen ideeën opdoen. We nemen de inhoud van de periodes door en gaan ook praktisch aan de slag om zo, vol enthousiasme, aan het nieuwe schooljaar te kunnen beginnen.

Karin Krijger, leerkracht middenbouw, Onderwijsroute mens&, Zwolle

Verdiepingscursus (zie keuzeschema)

'Hoe leer je de wil richting geven?'

Voor vrijeschoolleerkrachten is dit wellicht de kernvraag waarmee zij dagelijks voor de klas stappen. Elke ochtend vragen we van leerkrachten, om het raadsel van het kind te ontsluiëren. Anders gezegd: we vragen hen om zich zo met de kinderen te verbinden, dat ze tegemoet kunnen komen aan hun diepere wilsintentie. Het ondersteunen van kinderen in deze zin betekent, dat we trachten kinderen zo met hun hindernissen om te laten gaan, dat ze waar kunnen maken wat ze zich vanuit een diepere intentie hebben voorgenomen. Een krachtiger wilsvraag kunnen we ons niet voorstellen.

Natuurlijk is de verbinding met het kind een belangrijk instrument om die vraag te ontsluiëren.

Toch zijn er ook directe pedagogisch-didactische instrumenten, die het wekken van deze wilsimpuls stimuleren. Gedurende deze week gaan we ons verdiepen in een vijftal instrumenten:

- Allereerst verdiepen we ons in het wezen van de wil en zijn gelaagdheid
- Wat betekent het vergeten en de herinnering in de pedagogie?
- Hoe kijken we naar de werking van de nacht? Wat is de invloed van het slapen en waken?
- Hoe kan een didactische aanpak van het onderwijs wekkend werken?
- Onderwijs vanuit denken, voelen en willen; de omweg is in deze de kortste verbinding tussen twee punten.

Deze en meerdere onderwerpen zullen we omzetten naar praktisch hanteerbaar onderwijs.

In de middag heeft deze groep een vast uur Euritmie. Het tweede kunstuur wordt gekozen.

Paul van Meurs

Adviseur bij Gestes; 'Onderwijs als kunst, Kunst in het onderwijs', Auteur

Klas 1-6

'Onderweg van klas 1 naar klas 6'

Met name bedoeld voor vakleerkrachten, schoolleiders, collega's uit het regulier onderwijs, invalleerkrachten, stagiaires en zij-instromers. Het wordt een week vol ontdekkingen en kennismakingen, zowel met de lesstof als ook met de ontwikkeling van het lagere schoolkind en de ontmoetingen met de vrijeschoolpedagogiek. We maken kennis met de vertelstof, één van de pijlers van het vrijeschoolonderwijs en ervaren, wat ademend en kunstzinnig onderwijs voor kinderen kan betekenen. Daarnaast zullen er ook concrete handvatten gegeven worden, zoals de opbouw van de dag, het weekrooster en het periodeonderwijs. Daarnaast zul je uitgenodigd worden om aan het werk te gaan met de vraag: 'Wat maakt een leerkracht tot een goede leerkracht?' Laten we tijdens deze week een vonk van enthousiasme ontsteken.

Renske Kessler, leerkracht

Kinderen met een hulpvraag

Beelden, verbeelding en verbinding

'De mens kan alleen begrepen worden door een kunstzinnige blik'

Een intrigerende en raadselachtige opmerking: wat bedoelt Steiner met een kunstzinnige blik en hoe kunnen we deze zelf oefenen?

Dat gaan we onderzoeken, aan de hand van verschillende waarnemings-, inlevings- en kunstzinnige oefeningen. Op deze manier proberen we oog te krijgen voor de vraag achter de fysieke verschijningsvorm en het gedrag van een kind.

Daarnaast gaan we ons verdiepen in de verschillende ontwikkelingsbeelden vanuit de antroposofische menskunde, want waarneming wordt gevoed door kennis.

Als we met een kunstzinnige blik tot het wezen van het kind doordringen, kan het zich in beelden tot ons uitspreken. Dat kan richting geven aan ons pedagogisch handelen.

En daarmee een impuls geven aan de wilsontwikkeling van het kind.

Deze cursus vult de ochtenduren én het eerste middagblok.

Lilian Schrijvers, ex RT/IB vrijeschool Groningen, docent Atelier voor Opvoedkunst te Assen, auteur/redacteur Vrijeschoolkompas

Thea Giesen: orthopedagoog, auteur van 'Juf, ik ben een kunstenaar' en 'Vertel!'

Vaklessen

De vaklessen hebben als doel, dat de docent zich al doende kunstzinnig verder kan ontwikkelen i.s.m. de klas(sen), waarin hij/zij het komende schooljaar zal lesgeven. Lees ook de inhoudelijke omschrijving, die bij elke vakles vermeld staat.

De vaklessen worden gegeven door:

• Spel en beweging	Lisette Stoop en Jasper Postema
• Gebaren bij lied en spel	Berpke van Oers
• Vertellen	Peter Giessen
• Atelier voor kleuterleid(st)ers	Loïs Eijgenraam
• Transparanten maken	Anne Jetten
• Handarbeid, hout bewerken	Fenne Comperen Schümers
• Muziek beginners	Roel Vogel
• Muziek gevorderden	Matthijs Overmars
• Liedbegeleiding op gitaar	Sanne Riemers en Harmen de Jong
• Teken en	Paul van Meurs
• Schilderen beginners	Frans Schobbe
• Schilderen gevorderden	Attie Lichthart
• Vormtekenen	Ageeth Vreeman
• Boetseren	Rolf Zeldenthuis
• Handwerken	Babs van der Schoot
• Bordtekenen	Geertje Kapteijns
• Spel en improvisatie	Lot Hooghiemstra
• Pedagogische oefeningen	Gea Weeren

Voor alle groepen (dit zijn geen vaklessen):

• Koorzang	Matthijs Overmars
• Euritmie in de jaarklassen	Tonnie Brounts en Berpke van Oers
• Euritmie verdiepingscursus	Tonnie Brounts

Spel en beweging

'Juist het spel kan ons helpen om de kinderen de ruimte te geven die ze nodig hebben om het leren weer aan te gaan'

Spel en beweging helpen, zeker in deze tijd, het sociale binnen de groep te versterken. Het gevoelsgebied wordt door beweging, spel en loslaten een mediator tussen het denken en willen. Het stimuleert de motoriek, brengt vrolijkheid, verhoogt de concentratie en verandert/verbetert het sociale binnen je klas.

Door deze week samen te 'spelen', doe je veel ideeën op om deze oefeningen in te zetten in de klas. De oefeningen kunnen dan de eigen creativiteit aanwakkeren, om samen met je klas en met je eigen spelvormen verder te gaan.

Er wordt iets verteld over de achtergrond van de spelen, maar de meeste tijd zullen we (bewegend) spelen. Alle spelen kun je direct in de klas gebruiken, dit zowel voor de hele onderbouw (klas 1 t/m 6) als voor de middenbouw (klas 7 en 8). Je conditie of fysiek uithoudingsvermogen zullen geen rol spelen.

Lisette Stoop, onderwijsadviseur bij BVS-schooladvies

Jasper Postema, leerkracht vrijeschool Kairos

Gebaren bij lied en spel (kleuters t/m klas 3)

'Het natuurlijke meebewegen van kinderen; richting geven in door taal gedragen gebaren'

Bewegen op taal bevordert het taalgevoel, inlevingsvermogen en thuis raken in het lichaam. Maar hoe kom je tot gebaren en bewegingen, die bij kinderen een gezondmakend gevoel van welbehagen en vreugde opwekken?

Dit lukt het mooiste als onze gebaren zinvol, authentiek en waarachtig zijn. Euritmie is een manier van bewegen die helpt, om op dit gebied creatief en vaardig te worden. In deze werkgroep zul je met behulp van euritmische oefeningen ervaringen opdoen met: taal leren 'proeven' in klank, melodie en ritme, taal en beweging zinvol samen laten vallen, afwisselende bewegingscomposities maken, beelden verlevendigen en innerlijk meebewegen met uiterlijke gebaren.

Ook zullen we concrete voorbeelden uitwerken. Je mag eigen materiaal meenemen.

NB: Het is NIET het doel van de werkgroep om euritmische gebaren aan te leren.

Berpke van Oers, euritmiedocent PO en HBO door heel Nederland

Vertellen

'Niet denken maar doen'

Je neemt het je iedere dag voor: vandaag vertel ik de kinderen een verhaal. Want door mijn woorden komt er een dialoog tot stand tussen het kind en de wereld. De wereld wordt groter door mijn woorden; de wereld wordt begrijpbaarder, door mijn woorden. En dan gebeurt er iets, in de waan van de dag, een lesonderdeel dat echt af moet, een ruzie die opgelost moet worden, of iets, waardoor je zelf even rustig aan wilde doen, en het verhaal past niet meer in de dag. Eenmaal thuis, bij de terugblik baal je. Je had je wilsmatig wel verbonden, je was zelfs voorbereid, maar toch deed je het niet.

Deze week oefenen we dit te overwinnen. Iedereen komt dagelijks aan de beurt. We doen oefeningen in associëren, en we oefenen manieren om een verhaal gemakkelijker te onthouden.

Annechien Wijnbergh, onderwijsadviseur bij BVS-schooladvies

(Kleuter-) atelier

'Creatieve mensen hebben geen rommel, ze hebben overal ideeën liggen'

Anoniem

Dit jaar is er weer een open atelier. Dit betekent dat je kunt kiezen uit verschillende werkvormen, om voor jezelf kunstzinnig bezig te zijn en tegelijkertijd iets voor jouw klas te maken. Kunstzinnig werken betekent hier dat je iets, wat je in de toekomst in je eigen klas wilt gebruiken, tijdens deze week uit je handen geboren laat worden. Neem je ideeën mee of gebruik ideeën, die op jou liggen te wachten.

Je kunt dit jaar kiezen uit: transparanten maken, figuurzagen van deurharpje/beweegbare plaat, andere werkstukken, tafelspelfiguren of marionettenpoppen voor tafelspelen naaien en voelstenen viltten. Je kunt in één week meerdere technieken uitproberen. Patronen en materialen zijn aanwezig.

Meenemen: figuurzaag, naaispullen

Loïs Eijgenraam, zelfstandige en o.a. werkzaam als kinderopvang- en onderwijsadviseur jonge kind en kleuters, trainer, coach, spreker en auteur

Transparanten

'Mensen ervaren grote vreugde aan kleuren. Het oog heeft deze nodig, zoals het licht nodig heeft'

J.W Goethe

Een transparant heeft toverkracht en kan je meenemen naar een geheel andere wereld dan die van het hier en nu. Wanneer je ervoor openstaat, neemt het je mee op de vleugels van de fantasie, betovert het je met de mooiste kleuren en vertelt het zijn verhaal door middel van licht. In deze vakles gaan we meteen aan de slag; handen uit de mouwen! Je leert aan de hand van diverse technieken transparanten te maken. We gaan veel oefenen, fouten maken (ja echt!) en ervaringen uitwisselen. Aan het eind van de week heb je je eigen ontwerp ten uitvoer gebracht, en kun je met kunde en een kunstwerk naar huis. Je krijgt inzicht in welke transparanten je in de klas kunt aanbieden als kunstzinnige activiteit, met behoud van de autonomie van het kind. Voor alle nodige materialen wordt gezorgd, maar, indien gewenst, kun je je eigen snijmesje, snijmatje en schaarje meenemen. Je mag, voorafgaand aan de lerarenweek, alvast een start maken met je ontwerp, maar dit is niet noodzakelijk.

Anne Jetten, voormalig kleuterleerkracht Vrijeschool Utrecht, docent kleuterpedagogiek op de Vrijeschool Pabo van Hogeschool Leiden

Handarbeid, houtbewerking

Kunstzinnig houtbewerken met de handen ontwikkelt het gevoelsleven, maar vooral de wil. Waar een kind zinvolle mooie werken maakt voor anderen of voor het zichzelf, leert het kind de waarde van dit prachtige materiaal en het proces van boom tot product. De weerstand die ze tegenkomen bij het houtbewerken, de wil van het hout en de wil in zichzelf vormen het kind. Deze wil leren kennen en ervaren vraagt doorzettingsvermogen en maakt de wilskracht van het kind sterker. Als docent leer je het kind te ondersteunen tijdens dit proces, maar ook te herkennen waar het kind tegenaan loopt. Je doorloopt het proces als docent zelf en komt ook je eigen wil tegen. Hoe ga jij hiermee om en hoe herkenbaar is dit in de klas?

Fenne Comperen Schümers, leerkracht vrijeschool Venlo, docent houtbewerking VO

Pedagogische oefeningen

'De omweg is vaak de korste verbinding tussen twee punten'

In de periodes wordt er hard gewerkt aan het lezen, schrijven en rekenen maar soms zijn de leervoorwaarden onvoldoende aanwezig, worden bepaalde (motorische) vaardigheden onvoldoende beheerst en er is veel bewegingsonrust onder de kinderen.

Met een pedagogische oefening wil je gericht werken aan bepaalde basisvaardigheden. Dit kan met een individueel kind, een klein groepje of de hele klas.

Hierbij valt te denken aan:

- verder ontwikkelen van de motorische vaardigheden,
- ontwikkelen van de zintuigen (met name de onderste 4 zintuigen),
- versterken van de concentratie en taakgerichtheid,
- werken aan de executieve functies,
- gezond ontwikkelen van de drie zielenkwaliteiten:
denken, voelen en willen.

Tijdens deze middagwerkgroep gaan we aan het werk met het zoeken naar oefeningen, die deze vaardigheden kunnen versterken.

Gea Weeren, vrijeschool leerkracht, schoolpsycholoog en auteur

Muziek voor beginners

'Mensen vragen me hoe ik muziek maak. Ik zeg ze dat ik er gewoon in stap. Het is alsof je in een rivier stapt en je bij de stroom aansluit. Elk moment in de rivier heeft zijn lied.' Michael Jackson

"Luisteren kost moeite, horen niet. Een eend hoort ook." Igor Stravinsky

Muziek bezit de unieke eigenschap om, zonder woorden, direct en diep op de mens in te werken. Muziek werkt verbindend en activerend. Ook zonder muzikale voorkennis kan een leraar een inspirerende, enthousiasmerende muziekles geven.

Muziek maken is plezierig. Door zelf muzikaal actief bezig te zijn zullen we ontdekken hoe je waardevolle, muzikale momenten kunt creëren. Je doet ervaring op in zelf muziek maken uitgaande van geen tot weinig muzikale ervaring en we werken van hieruit naar verbreding en verdieping. We hebben het over het muzieklerplan van klas 1 t/m 6.

Het doel is dat iedereen na deze week genoeg 'tools' ter beschikking heeft, om met de eigen klas mooie, muzikale momenten te gaan beleven en dat vooral ieder het zelfvertrouwen heeft gekregen dat dit haalbaar is.

Roel Vogel, vakleerkracht muziek op de Vrije School Utrecht

Muziek gevorderden

'Geef muziekles op een wijze die geen straf, maar een vreugde is voor de leerling; wek een verlangen naar fijnere muziek in hem, een verlangen dat een leven lang zal blijven'

Zoltán Kodály

Gezamenlijk muziek maken brengt een synergie op gang die plezier geeft en verbondenheid; je raakt ermee aan het geestelijke. In de klas is de leerkracht de inspirerende leider, die de vitaliserende kracht van de muziek in de kinderen weet te wekken en te stroomlijnen.

Deze middaggroep is bedoeld voor leerkrachten voor de gehele onderbouw, die al wat ervaren zijn in het zingen met hun klas of het geven van muzieklessen. Het worden lessen met veel nieuw repertoire, muzikale oefeningen en improvisaties rond ritme, stemvorming en luisteren. We gaan kriskras door het leerplan muziek, mede gestuurd door vragen van de cursisten.

De lessen zijn vooral praktisch ingericht: veel zingen, (fluit)spelen, oefenen, ervaren en ervaringen uitwisselen.; fijn samen muziek maken en, na afloop, met een rugzak boordevol nieuwe ideeën, lesmateriaal, zelfvertrouwen en inspiratie naar huis.

Matthijs Overmars, vakleerkracht muziek op diverse vrijescholen

Koorzang

Tijdens de dagelijkse koorzang kunnen we de kracht van de gezamenlijkheid op z'n sterkst ervaren: in de energie die daarbij vrijkomt, in het gezamenlijke plezier en in het genieten van de klank van een groot koor van ruim 300 mensen. Het individuele niveau is niet van belang; de liederen worden zo gekozen, dat iedereen voluit kan meedoen en er tegelijkertijd voldoende uitdagingen en verrassingen zijn.

Matthijs Overmars, vakleerkracht muziek op diverse vrijescholen

Liedbegeleiding op gitaar

Tijdens het zingen met je klas, of soms zelfs met een hele zaal vol kinderen, kun je zomaar ineens een gevoel van saamhorigheid ervaren. Samen de schoonheid van een lied beleven, is een groot goed. Iedereen is even belangrijk bij het samen zingen, er zijn geen uitzonderingen. Het kan houvast geven, wanneer je jezelf en de groep tijdens het zingen kunt ondersteunen met een begeleidingsinstrument. Veel mensen hebben ongetwijfeld weleens een gitaar in hun handen gehad of misschien zelfs een onlinecursus of tutorial gevolgd in hun (spaarzame) vrije tijd.

In deze werkgroep willen we je een aantal basisakkoorden en 'slag-/tokkeltechnieken' voor de gitaar aanreiken, waarmee je al een heleboel kinderliedjes van een stemmige bodem kunt voorzien. Veel oefenen, samen musiceren en zingen en vooral plezier maken staan in deze werkgroep centraal.

- Het is de bedoeling dat je zelf een gitaar, een capodaster en het liefst ook een stemapparaatje meebrengt (dit laatste kan ook een app op je telefoon zijn).
- Mocht het meebrengen van (een van de) materialen een probleem voor je zijn, dan kun je dit melden bij de organisatie. In dat geval proberen we iets voor je te regelen.

Het is handig, als je zelf je gitaar kunt stemmen. Dus als je mee wilt doen aan deze werkgroep, zou het fijn zijn als je deze basisvaardigheid alvast beheerst.

Harmen de Jong, leerkracht klas 4 in Amsterdam

Sanne Mees – Riemers, leerkracht klas 1/docent muziek/koorleider in Tilburg

Tekenen

'Tussen Kleur, vorm en lijn'

In de onderbouw van de vrijescholen nemen de beeldende vakken een belangrijke plaats in. Vooral het schilderen en het vormtekenen hebben een vaste plaats gekregen in het rooster. Het tekenonderwijs vraagt eveneens om een dergelijke plaats.

Het vormgeven van het tekenonderwijs vraagt om drie bewegingen, waarmee de wereld in beeld, beweging en stemming kan worden gebracht:

- via kleur tot stemming en beleving komen,
- vanuit de beweging tekenen naar lijn en geste,
- tekenen van vlakken, vormen en voorstellingen, drie bewegingen, die, je als leerkracht kunt oefenen.

Al doende krijgt men dan een beeld van de weg, die gegaan kan worden om kinderen te brengen tot het basaal afbeelden van de wereld.

Deze middaggroep wil een aanzet zijn tot deze oefenweg.

Graag meenemen: kleurpotloden, Stockmarblokjes en staafjes en Filiakrijt.

Paul van Meurs, adviseur bij Gestes, Onderwijs als kunst, Kunst in het onderwijs en auteur

Schilderen voor beginners

'Kleuren ontstaan waar licht en duister elkaar ontmoeten'

Deze parafrase van Goethe geeft goed weer waar we bij het schilderen naar streven, namelijk kleur laten ontstaan tussen licht en duisternis. Het probleem dat we moeten zien op te lossen is, dat Goethe het had over het kleurenspeel aan de hemel en wij proberen dat te doen met verf. Een bijna onmogelijke opgave, maar we gaan het toch proberen.

Als we kinderen de ervaring willen laten opdoen wat je aan kleur kunt beleven, dan moet die ervaring zo dicht mogelijk bij een lichtbeleving komen en dat kan alleen met een materiaal, dat transparant en licht doorlatend werkt. Het enige dat in de buurt komt is aquarelverf met veel water en vochtig papier. Alleen dan kun je de kleurervaring waar Goethe aan refereert, nabootsen. Wij noemen dat nat-in-nat schilderen. Daarbij gaat het om kleurbeleving en niet om vorm, lijn of representatie van de wereld: we schilderen niet iets, we spelen met licht en duister.

Hoe leren kinderen dat van de kleuterleeftijd tot en met klas 6, hoe ontwikkelt zich het schilderen als vak?

We gaan het allemaal zelf ervaren tijdens de schilderlessen. We gaan heel veel schilderen en leren meteen ook, hoe je een schilderles organiseert en pedagogisch vorm geeft.

Frans Schobbe heeft 40 jaar ervaring als klassenleerkracht aan vrijescholen

Schilderen voor gevorderden

'In het schilderen en bij uitstek in het nat-in-nat schilderen vinden we de gelegenheid om beter te leren kijken, te luisteren, af te wegen, te spelen, te veranderen en nieuw evenwicht te zoeken, maar vooral de uitdaging om onszelf te corrigeren en daardoor te 'vorderen'.

We zullen naar verfijning van pedagogische en kunstzinnige vaardigheden zoeken met gezamenlijke oefeningen en zelfgekozen opdrachten.

Neem vooral leerlingenwerk en eigen vooroefeningen mee, zowel van een (volgens jou) geslaagde schilderervaring als van een niet gelukte.

Kies in ieder geval uit de vertel- en lesstof van het nieuwe schooljaar een thema om je door de week heen schilderend mee te verbinden.

Schildermateriaal voor nat-in-nat is aanwezig. Wil je de sluiertechniek gebruiken neem dan zelf een plank (of twee) met opgespannen papier mee. Ook kleuroplossen en een aantekenschrift zijn nodig.

Het kan ook prettig en leerzaam zijn met eigen penselen te werken! Tot ziens!

Attie Lichthart

*Senior vrijeschoolleerkracht in alle klassen,
specialisatie Kunstzinnige vakken.*

Vormtekenen beginners

'Vormtekenen stimuleert de innerlijke beweeglijkheid en werkt daardoor activerend'

Tekenend en bewegend zullen we het vormtekenen volgens het leerplan van klas 1 t/m 6 ontdekken. Vanuit de oervormen gaan we o.a. naar meer complexe vormen, spiegelvormen, vlechtvormen, ruimtelijke vormen en de 'handmatige' meetkunde,; het geometrisch vormtekenen.

We onderzoeken werkwijzen en materialen en zullen ook kijken, hoe we het vormtekenen kunnen toepassen/integreren binnen het schrijf- en taalonderwijs, het rekenen, de jaarfeesten en perioden als heemkunde, geschiedenis, aardrijkskunde en plantkunde.

We zullen deze week proberen vertrouwen te krijgen in de eigen vaardigheid, om vanuit die kracht en met plezier met de kinderen in de klas aan het werk te gaan.

Ageeth Vreeman, vrijeschoolleerkracht en sinds januari 2024 werkzaam voor BVS-schooladvies

Annemiek Geertsma, directeur De Vrije School Almelo en coach Stichting Vrijescholen Athena

Vormtekenen gevorderden

We doorlopen het leerplan vormtekenen, waarbij allerlei explorerende en differentiërende werkvormen aan bod komen. Menskundige visie, ontwikkelingsfasen, de 12 zintuigen en temperamenten komen eveneens aan bod in het licht van dit bijzondere vak.

Als extra verdieping ontwerpen we een vorm, waarin het metamorfoseproces van de vormen de hoofdrol speelt. De uiteindelijke vorm snijden we uit en drukken we af middels het tamponeren. We kunnen de vorm in meerdere kleuren afdrukken, maar ook kunnen we deze over een eerder afgedrukte vorm leggen en zo een sluiervorm laten ontstaan.

Ook zullen we met pastel vanuit het vlak naar de vorm gaan. Een eenvoudige, maar zeer verrassende techniek!

Materialen om zelf mee te nemen:

- Hb potlood, passer, lineaal, stanleymes en eventueel snijmat
- Pastelkrijt/bordkrijt
- Lyra potloden of vulpotlood van 0,6

Peter Giesen, docent/coördinator BVO Pallas opleiding en Atelier voor Ouders en Opvoeders, begeleider/docent scholen in Nepal; gastdocent minor vrijeschool HAN

Auteur van het boek 'Vormtekenen- een werkboek'

Boetseren

'Boetseren is scheppend de wonderlijke vormenwereld verkennen'

Elke ingreep in de klei doet haar vorm veranderen. Hoe kun je vrij scheppend boetseren en toch richting geven, aan wat er uit je handen tevoorschijn komt?

Tijdens dit kunstvak gaan we hiermee praktisch oefenend aan het werk. Naast het eigen kunstzinnig werk volgen we ook een opbouw, die parallel loopt aan het leerplan voor boetseren van de eerste tot en met de zesde klas.

Het doel is om handvatten te ontwikkelen, om boetseren te kunnen inzetten in de ontwikkelingsgang van kinderen èn van de leerkracht. De vragen en inbreng van de deelnemers zullen medebepalend zijn voor wat er behandeld of onderzocht wordt.

Een schort o.i.d. kan helpen de kleren vrij van klei te houden.

Rolf Zeldenthuis, leerkracht 1985-2015 vrijeschool Zutphen, beeldend kunstenaar

Handwerken

'Vormend van draden tot weefsel tot werkstukje, kan ik tot mooie dingen komen'

Handwerken vergt wat van leerlingen, qua vaardigheden en qua inzet. Vaak roept dit weerstand op. Hoe kunnen we leerlingen hierbij ondersteunen? Kan en mag een handwerkles ook plezier geven? Welke onderdelen moeten volgens het leerplan (klas 1 t/m 8) aan bod komen en hoe vertalen we dat naar eigentijdse werkjes? Naast het praktisch werken zullen bovenstaande vragen aan bod komen. Het lesgeven in al zijn facetten komt aan de orde: materiaalkeuze, een goede organisatie, een ademende lesopbouw, het bieden van voldoende ondersteuning aan de leerlingen en differentiëren. Dit is geen verdiepingscursus voor ervaren vakleerkrachten, maar een blok waarin je ideeën kunt opdoen en uitwisselen en je je eigen vaardigheden kunt vergroten. Er zijn voldoende materialen en voorbeelden en om zelf iets moois te maken.

Babs van der Schoot, voormalig leerkracht handwerken (klas 1 t/m 6) en textiel (klas 7,8)

Bordtekenen

'Een poort naar begrip, verbeelding en inspiratie'

Het schoolbord als medium is niet weg te denken in het kunstzinnig onderwijs. De visuele en vaak sfeervolle ondersteuning van de aangeboden lesstof en de seizoenen op het schoolbord zorgt, dat kinderen hiermee een diepe verbinding aan kunnen gaan. Onderwerpen en verhalen worden verrijkt en betekenisvoller, en daarnaast inspireer je al tekenend tot creativiteit en nieuwsgierigheid bij je klas.

Tijdens de vakles bordtekenen ga je veel oefenen in het opzetten van bordtekeningen, zoals snelle schetsen, om tijdens een les iets te verduidelijken, maar ook meer uitgebreide sfeerbeelden ter ondersteuning van een bepaalde periode of de vertelstof, passend bij je klas.

Aan welke beelden heeft de eerste klasser behoefte?

En de zesde klasser en de klassen daar tussenin?

We gaan werken met bordkrijt op zwart papier. Neem zelf ter inspiratie sfeerbeelden en voorbeelden mee van thema's die je uit zou willen werken.

Geertje Kapteijns, beeldend kunstenaar & bordtekenaar, Dordrecht

Spel en improvisatie

'Bewegen tussen ernst en humor'

Improviseren is een kunst die je als leraar goed gebruiken kunt. Inspringen op de situatie, uithouden dat je het gewoon niet weet, waar komt een nieuwe impuls vandaan.... Terughouden en luisteren zijn noodzakelijke gereedschappen om tot “goede handelingen” te kunnen komen. Middels oefeningen in beweging, spel en stem verkennen en verrijken we onze eigen improvisatievermogens en zal de humor vanzelf om de hoek komen kijken.

Deze workshop is niet in de eerste plaats gericht op het werken met kinderen, maar op het versterken en bewust worden van je eigen vaardigheden.

Lot Hooghiemstra, voormalig onderbouwleerkracht in Den Haag, docent Academie voor Ouders Zutphen, Clown Facilitator.

Praktische informatie

Locatie: Stichtse Vrije School, Socrateslaan 24, 3707 GL Zeist
(alleen tijdens de cursusweek).

Wij huren deze school tijdens de vrijeschool lerarenweek, dus buiten deze week is er niemand van ons aanwezig en zijn we alleen via het mailadres bereikbaar.

Aanmelding

U kunt zich voor de cursus aanmelden via onze website
www.vrijeschoollerarenweek.nl

Mocht u hierover vragen hebben, kunt u zich richten tot de administratie van de vrijeschoollerarenweek.

Aanmelden kan vanaf 1 mei 2024.

Als u zich wilt aanmelden na 1 juli, kunt u dit in overleg met de administratie doen. Het bestellen van maaltijden is dan alleen nog maar mogelijk in overleg.

Informatie en administratie vrijeschool lerarenweek:

Manous Koopmans

info@vrijeschoollerarenweek.nl

Cursusprijs:

De cursusprijs (zondagmiddag t/m vrijdagmiddag) is vastgesteld op € 515 per cursist (inclusief diner op zondagavond en lunch, koffie, thee en sap).

Maaltijden (diner):

De kosten van de warme maaltijden zijn € 75 per cursist.

Cursisten met een dieet (lactosevrij, glutenvrij) kunnen dit bij inschrijving op de website aangeven.

Inschrijving

LET OP: Om in te kunnen schrijven dient u het cursusgeld direct via de website te voldoen.

Rekeningnummer: NL77INGB0006441471

t.n.v. Stichting nascholing vrijeschoolpedagogie

Een dringend beroep aan de administraties van de scholen: wilt u s.v.p. duidelijk de achternaam van de cursist vermelden, evenals de naam van de school! Het geeft ons, en ook de cursisten, veel overlast als e.e.a. niet duidelijk is. Na aanmelding ontvangt u direct een bevestiging en vervolgens een factuur, als uw betaling is ontvangen.

Maximum aantal deelnemers:

Wij hanteren een maximum aantal cursisten per groep. Als u op de wachtlijst wordt geplaatst, krijgt u via de mail van ons bericht.

Afmelding:

Eventuele afmelding met volledige restitutie van het cursusgeld kan tot uiterlijk 1 juli 2024, en wel schriftelijk via info@vrijeschoollerarenweek.nl. Bij afmeldingen na 1 juli is terugbetaling niet meer mogelijk. U dient zich in ieder geval wel af te melden, zodat mensen die op de wachtlijst geplaatst zijn mogelijk nog kunnen deelnemen.

Bewijs van deelname:

Elke deelnemer, die aan de gehele cursus heeft deelgenomen (minimale aanwezigheid van 80%) en de cursusprijs heeft betaald, krijgt aan het einde van de cursusweek een certificaat van deelname.

Inschrijven op zondag 28 juli:

U bent welkom vanaf 16.00 uur. Voor de deelnemers die zich hebben aangemeld, liggen het rooster, de eventuele etensbonnen en de lezingenkaart klaar op de daarvoor bestemde tafels in de hal.

Voor vragen kunt u zich wenden tot de gastheer, Manous Koopmans.

Opening van de cursus op zondag 28 juli 2024:

18.00 uur: Eenvoudige warme maaltijd.

19.00 uur: Welkom en koor

19.30 uur: Eerste avondvoordracht.

Afsluiting op vrijdag 2 augustus 2024:

Om ± 13.00 uur: afsluiting in de zaal. Daarna kunt u nog de lunch gebruiken.

Inleiding voor beginnende leerkrachten

Voor deelnemers die geheel nieuw in de vrijeschool instappen, verzorgen de leden van de kerngroep een inleiding in de meest gangbare begrippen, die wellicht tijdens de cursus voorbijkomen.

Voor degenen die dit willen volgen is de inschrijfbalie open vanaf 13.30.

Deze inleiding vindt plaats van 14.15 uur tot 15.15 uur.

Aansluitend rondleiding door het gebouw.

Het lokaal wordt tijdens de inschrijving bekend gemaakt.

U kunt zich inschrijven op de website.

Avondlezing

In de avond worden lezingen verzorgd. Deze zullen ook te volgen zijn via zoom. De inlogcodes worden bij aanmelding geleverd.

Rooster

08.30 – 09.00	Gezamenlijke dagopening met euritmie en opmaat
09:00 – 10.30	Periodeblok 1
10:30 – 11:00	Pauze
11:00 – 11:30	Koorzang
11:30 – 13:00	Periodeblok 2
13:00 – 14.30	Lunch
14.30 – 15.45	Periodeblok 3 'kunst naar keuze' Kunstgroep naar keuze van maandag t/m donderdag
15:45 – 16.15	Theepauze
16.15– 17.30	Blok 4 'kunst naar keuze' Kunstgroep naar keuze van maandag t/m donderdag
17:45	Avondeten op inschrijving
19.00	Avondlezing (op zondag 19.30)

De twee kunstblokken in de middag zijn blokken naar keuze.

Alle deelnemers kiezen dus twee kunstvakken.

Dit geldt niet voor deelnemers aan de verdiepingscursus en Kinderen met een hulpvraag. Zij kiezen alleen het tweede uur. Het eerste uur blijft de groep bij elkaar.

Gezellige avond

Woensdag 31 juli om 19:00

De invulling van de avond wordt bekendgemaakt bij de start van de week .

Totaal SBU 35 uur

Voor algemene voorwaarden en informatie omtrent de cursus verwijzen wij u verder naar www.vrijeschoollerarenweek.nl

Locatie tijdens de cursus 2024:

de Stichtse Vrije School, Socrateslaan 24, 3707 GL Zeist

Ook aanwezig

Boekerij de Phoenix

Boekerij de Phoenix uit Zeist is net als vorig jaar weer aanwezig tijdens de vrijeschool lerarenweek. Hier kunt u terecht voor alle vertelstof van klas 1 t/m 8 en natuurlijk voor nog veel meer boeken over kleuters, muziek, pedagogiek, jaarfeesten en vaklessen etc. Ze hebben zowel nieuwe als tweedehands boeken en ook kaarten en kleine cadeaus.

Je kunt cash betalen en pinnen.

De Boekvinder Antiquariaat

De Boekvinder is ook in 2024 aanwezig met een boekentafel waarop veel antroposofische boeken, maar ook jeugd- en prentenboeken te vinden zijn. De boekenverkoop is van dinsdag 30 juli 12.00 uur tot en met donderdag 1 augustus 15.00 uur.

Mercurius

Mercurius B.V., de schoolleverancier voor vrijescholen en kleuterklassen, is ook dit jaar weer present. Al bijna 40 jaar leveren wij een unieke selectie aan kwaliteitsproducten afgestemd op de behoeften van vrijescholen wereldwijd. Wij leveren zo duurzaam mogelijk geproduceerde producten voor alle kunst- en creatieve vakken. Ook diverse schoolborden zijn bij ons nog steeds verkrijgbaar. Sociale inclusie is een belangrijk uitgangspunt voor Mercurius en daarom streven wij ernaar om producten en diensten in te kopen bij organisaties waar mensen met een beperking werken. Wij werken ook nauw samen met ons zusterbedrijf STOCKMAR en dit doen wij vanuit de filosofie van de stichting Neuguss (www.neuguss.com), waar wij onderdeel van uitmaken. Loop even bij ons binnen, wij zijn er tussen 9.00-15.00 uur.

Uitleen schilderijen Leo Klein :

Oud Vrijeschoolleraar Leo Klein maakt al jaren, met veel passie, schilderijen voor in de klas. Hij schildert vele thema's waaronder uit de vertelstof. Leo Klein wil elke klas een schilderij voor een jaar door middel van het uitleenen, schenken omdat hij het belangrijk vindt dat er echte kunst in de klas hangt. Het formaat van de schilderijen is 70 x 100 cm, zowel staand als liggend.

Aanmelding en financiën

Administratie vrijeschool lerarenweek

Manous Koopmans

info@vrijeschoollerarenweek.nl

www.vrijeschoollerarenweek.nl

Rek. No: NL77INGB0006441471

t.n.v. Stichting nascholing vrijeschoolpedagogie

Meenemen materiaal:

Zelf meenemen:

Dikke Lyra potloden

Kleurpotloden

Stockmar blokjes/krijtjes en/of Filia krijtjes

Liniaal, passer, schaar

Euritmieschoenen

Stichtse
Scholengemeenschap
Vrije School
voor Voortgezet Vrije Schoolonderwijs

Met dank aan de leerlingen van de de vrijeschool
Tiliander in Tilburg voor het verzorgen van het
kunstzinnige werk, dat voor deze folder gebruikt is.

vrijeschool lerarenweek